

Radīti globālai darbībai: darba vietu radīšanas iespējas jaunos starptautiskos uzņēmumos

Kopsavilkums

Ievads

Atbilstoši tradicionālajai starptautiskās uzņēmējdarbības teorijai tiek uzskatīts, ka uzņēmumi vispirms iegūst stabilu vietu vietējā tirgū un tikai vēlākos dzīves cikla posmos piedalās pasaules tirgū. Tomēr šo viedokli apstrīd pētījums, kas liecina, ka daži uzņēmumi drīz vien pēc to dibināšanas kļūst par starptautiskiem uzņēmumiem – tā sauktie „globālai darbībai dibinātie uzņēmumi”. Šie uzņēmumi tiek uzskatīti par izteikti inovatīviem un izaugsmi orientētiem, un tādejādi tie var sniegt lielu ieguldījumu ekonomikas un darba tirgus atveseļošanā, ko Eiropa cenšas panākt pēc pasaules finanšu krīzes.

Šobrīd ir maz zināms par šo uzņēmumu ekonomisko potenciālu pilnībā un veidu, kā tos labāk atbalstīt. Šī pētījuma mērķis ir novērst šo zināšanu trūkumu, sniedzot literatūras un sekundāro datu kopsavilkumu, kas raksturo globālai darbībai dibinātos uzņēmumus un norāda galvenās to stiprās un vājās puses, kā arī ekonomikas un darba tirgus potenciālu. Papildus tam pētījums sniedz izvēlēto ES dalībvalstu politiku analīzi, lai izvērtētu pieejamā valsts atbalsta piemērotību šai īpašajai uzņēmumu grupai.

Politikas konteksts

Meklējot veidus kā izkļūt no pasaules ekonomikas un finanšu krīzes, Eiropas Komisija skaidri norāda uz iespējām, ko globālā izaugsme piedāvā Eiropas uzņēmumiem. Vairākas dalībvalstis ir secinājušas, ka to noturība vai atlabšana mijiedarbojas ar eksporta pieaugumu, un tādejādi šīs valstis savā politikā pievērš īpašu uzmanību tam, lai tiktu palielinātas uzņēmumu iespējas strādāt starptautiski.

Plaši atzīts arī tas, ka galvenokārt mazi un jauni inovatīvi uzņēmumi ir tie, kas rada visvairāk jaunu darba vietu, un daudzas valstis kā veidu, lai cīnītos ar lejupslīdes izraisīto augsto bezdarba līmeni, veicina jaunu uzņēmumu dibināšanu un pašnodarbinātību.

Apvienojot šīs divas daudzsološas attīstības iespējas, ir pamats uzskatīt, ka vismaz daži no šiem jaunizveidotajiem uzņēmumiem ir dibināti globālai darbībai, un kas jāatbalsta labākā iespējamā veidā, lai pilnībā izmantotu to ekonomisko, darba tirgus un inovatīvo potenciālu. Tomēr pašreizējā publiskā un politiskā diskusija lielā mērā ignorē to, ka pastāv šāda veida uzņēmumi. Tādejādi šī pētījuma mērķis ir veicināt izpratni par globālai darbībai dibinātu uzņēmumu esamību un to īpašām iezīmēm un piedāvāt labvēlīgas valstiskas sistēmas sastāvdaļas, lai palīdzētu politikas veidotājiem noteikt un īstenot attiecīgas darbības.

Galvenie konstatējumi

Globālai darbībai dibināti uzņēmumi ir tādi uzņēmumi, kas drīz vien pēc to dibināšanas vairākās ārvalstīs sasniedz augstus eksporta rādītājus, šos uzņēmumus lielā mērā virza to vadītāju globālā domāšana un nepieciešamība paplašināt uzņēmējdarbību vairāk, nekā to var izdarīt savas valsts tirgū. Šie uzņēmumi ir atrodamī visās ekonomikas sfērās, taču to produktu/pakalpojumu klāstu raksturo augsta līmeņa inovācijas, tehnoloģijas un/vai ekskluzīvs dizains. Tie aizpilda svarīgus trūkstošos posmus globālajā vērtību ķēdē. Attiecīgi globālai darbībai dibinātie uzņēmumi ir starptautisku tīklu sastāvdaļa un šādas sekmīgas pārrobežu attiecības ir svarīgs to veiksmes elements.

Vienotas „globālai darbībai dibinātu uzņēmumu” definīcijas un standartizētu datu par šāda veida uzņēmumiem neesamības dēļ ir iespējams sniegt vienīgi aptuvenu informāciju par to apjomu un ieguldījumu ekonomikā un darba tirgū. Saskaņā ar pieejamiem aprēķiniem aptuveni viena piektā daļa no nesen dibinātajiem uzņēmumiem Eiropā ir globālai darbībai dibināti uzņēmumi, taču ir vēra ņemamas atšķirības valstu starpā (mazāk nekā 10%, piemēram, Ungārijā, līdz pat 40-50% Rumānijā, Beļģijā vai Dānijā).

Tā kā globālai darbībai dibinātie uzņēmumi ir nesen izveidoti, tie parasti ir mikrouzņēmumi vai mazi uzņēmumi. Tomēr, ņemot vērā, ka tie ir jauni uzņēmumi, ir novērots, ka tiem ir liels darba vietu radīšanas potenciāls. Globālai darbībai dibināto uzņēmumu uzņēmēji un darbinieki ir augsti kvalificēti un izglītoti, it īpaši to zināšanas par tehnoloģijām, valodu zināšanas un prasmes izmantot šīs zināšanas ir augstākas par vidējo līmeni. Turklāt, ievērojot to attiecības ar citiem uzņēmumiem un veidu, kādā tie veic uzņēmējdarbību (piemēram, izmantojot ražošanas ārpalpojumu), ir neoficiāli pierādījumi, ka globālai darbībai dibinātiem uzņēmumiem ir pozitīva „sekundāra ietekme” uz darba vietu radīšanu citos uzņēmumos.

Tomēr to izdzīvošanas iespējām būtiskus izaicinājumus rada arī šo uzņēmumu novatoriskais raksturs kontekstā ar to vecumu, jaunās idejas un klātbūtnes tirgū trūkums. Tiem jāapgūst ne tikai starptautiskam tirgum piemērotu inovatīvu produktu attīstība, bet arī uzņēmējdarbības uzsākšanas process vienlaikus ar internacionalizācijas procesu, turklāt jādara tas strauji. Šim mērķim nepieciešamas augsta līmeņa tehniskās un vadības zināšanas, informētība par procedūram un tirgu, stingra apņemšanās un aktīva dalība. Turklāt ir nepieciešami salīdzinoši lieli finanšu līdzekļi, lai sasniegtu šos dažādos uzdevumus – sarežģīti uzņēmumam, kuram ir ierobežoti līdzekļi un kas saskaras ar ārējo ieguldītāju nevēlēšanos finansēt to nepārbaudītās uzņēmējdarbības idejas. Attiecīgi globālai darbībai dibinātie uzņēmumi ir jūtīgi pret ekonomikas attīstību, un tiem ir nepieciešams valdības atbalsts, lai realizētu to potenciālu pilnībā.

Politika norādes

Lai gan visā Eiropā tiek likts liels uzsvars uz jaunu uzņēmumu dibināšanu un internacionalizācijas procesu, šie jautājumi publiskajā un politiskajā diskusijā praktiski nekad netiek sasaistīti. Tas norāda uz nelielo izpratni par globālai darbībai dibināto uzņēmumu esamību un potenciālu. Tas jo īpaši ir tāpēc, ka trūkst vienotas izpratnes par šo uzņēmumu veidu. Attiecīgi šajā ziņojumā kā pirmais solis tiek piedāvāts izveidot vienotu definīciju, ko varētu izmantot tālākos pētījumos, kā arī stratēģijās.

Veiktā analīze liecina, ka attiecībā uz valsts atbalstu globālai darbībai dibinātiem uzņēmumiem ir dažas netieši plānotas sistēmas, kurās apvienots atbalsts jaunu uzņēmumu dibināšanai, internacionalizācijai un inovācijām, galvenokārt sniedzot tehniskas un uzņēmējdarbības konsultācijas, starptautiska sadarbības tīkla iespējas ar līdzīgiem uzņēmumiem,

piegādātājiem un klientiem un pieejamību finanšu līdzekļiem subsīdiju veidā, aizdevumiem ar izdevīgiem noteikumiem vai kontaktus ar investoriem. Daudzām pieejamām jaunu uzņēmumu dibināšanas, internacionalizācijas un inovāciju programmām ir raksturīgas tādas sastāvdaļas, kas ir atbilstošas arī globālai darbībai dibinātiem uzņēmumiem. Tomēr ir arī daži pasākumi, kas ierobežo globālai darbībai dibināto uzņēmumu pieeju šīm atbalsta sistēmām to prasību pretendentiem dēļ, kas galvenokārt ietver prasības attiecībā uz uzņēmuma pierādītu iepriekšējo pieredzi.

Šajā ziņojumā ir ieteikts, kā valsts atbalsts labāk var risināt jautājumu par globālai darbībai dibinātu uzņēmumu attīstības potenciālu, piemēram:

- starptautiski orientētu biznesa inkubatoru dibināšana, nodrošinot visaptverošu pakalpojumu klāstu, tai skaitā uzņēmējdarbības sadarbības tīklu, apmācības un kontaktus ar ieguldītājiem;
- globālai darbībai dibinātu uzņēmumu pieejas finansējumam uzlabošana, izmantojot riska kapitāla tirgu;
- zināšanu par atbalsta sistēmu pieejamību uzlabošana, kā arī iesaistīto dalībnieku koordinēšanas uzlabošana;
- „kultūras internacionalizācijas” veicināšana valstu līmenī, tajā pat laikā veicinot reģionālos un nozaru „zināšanu centrus” starptautiskā līmenī, atļaujot globālai darbībai dibinātiem uzņēmumiem gūt labumu no citu uzņēmumu reputācijas un pieredzes;
- (nākotnes) uzņēmēju starptautiskas orientācijas atbalstīšana, piemēram, vairāk veicinot to vidējā un augstākā izglītībā, kā arī izmantojot starptautisku mācību praksi.

Atzīstot, ka globālai darbībai dibinātu uzņēmumu ietekme uz ekonomiku un darba tirgu neaprobežojas tikai ar vienu valsti, bet to starptautiskās darbības un sekundārās ietekmes dēļ tie ir apliecinājuši sevi Eiropas līmenī, to potenciāla palielināšana ir ne tikai valstu, bet arī ES politikas veidotāju lieta. Gandrīz visi iepriekš minētie priekšlikumi var tikt izmantoti arī ES līmenī, sākot no datu/pētījumu sniegšanas, lai palielinātu informācijas un zināšanu līmeni par globālai darbībai dibinātiem uzņēmumiem, līdz paraugprakses politiku apmaiņai un labvēlīgu atbalsta sistēmu veidošanai. Kā minēts ziņojumā, pirmie soļi jau ir veikti, bet var tikt darīts vairāk ne tikai šo uzņēmumu, bet kopumā visas Eiropas ekonomikas labā.

Papildinformācija

Ziņojums „Globālai darbībai dibināti uzņēmumi: Darba vietu radīšanas iespējas jaunos starptautiskos uzņēmumos” ir pieejams <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1265.htm>

Papildinformācijai sazinieties ar pētniecības vadītāju Irene Mandl pa e-pastu ima@eurofound.europa.eu